

Met de loep op Lancashire. Katoen en samenleving 1750-1850

bron 1 *Uit een Engels geschiedenisboek uit 2003 een fragment over de Industriële Revolutie*

1 Kolen en kanalen waren van levensbelang voor de regio's in Groot-Brittannië die gingen
2 industrialiseren. Dit was in het bijzonder, maar niet alleen daar, het geval bij de textiel, een
3 tak van industrie die profiteerde van de groeiende consumptie in die tijd. Een hele serie
4 technologische veranderingen trok doorlopend de aandacht, omdat ze voor dramatische
5 veranderingen zorgde in wat individuele arbeiders aan resultaten konden behalen en omdat
6 ze wezenlijke veranderingen teweegbracht in de organisatie van de nijverheid. Zowel door
7 het mogelijk te maken om dubbel zo brede stof te weven als door een hogere weefsnelheid,
8 vergrootte John Kays schietspoel in 1733 de productiviteit van handwevers, hoewel het nog
9 een halve eeuw zou duren voordat deze algemeen gebruikt werd. De productie van wollen
10 stoffen veranderde aanzienlijk door de vroege machines die de arbeidsproductiviteit
11 vergrootten, zoals de handgedreven spinning jenny van James Hargreaves uit 1764.

bron 2 *In 1834 bezocht de Schotse geleerde Andrew Ure verschillende industriecentra in Groot-Brittannië. Een jaar later schrijft hij in een boek over de industrialisatie*

1 Er is tot nu toe te weinig stilgestaan bij de zegeningen die de technische wetenschap de
2 samenleving heeft geschonken en de mogelijkheden die zij nog in petto heeft om het lot van
3 de mensheid te verbeteren. (...) In de fabriek is elk onderdeel van de machine zo ingesteld
4 dat er voor de arbeider bijna niets meer te doen is, zeker geen vermoeiende inspanningen
5 van de spieren, terwijl de machine hem wel voorziet van een goed en gegarandeerd
6 inkomen, benevens een gezonde werkplek. De wever buiten de fabriek moet daarentegen
7 alles doen met zijn eigen spierkracht, vindt zijn werk vervelend, neemt als gevolg daarvan
8 ontelbaar veel pauzes (los van elkaar stellen ze niet veel voor, maar opgeteld zijn het er
9 veel), verdient daardoor navenant minder en schaaft bovendien zijn gezondheid door het
10 slechte eten en de vochtigheid in zijn krot.

Eindexamen geschiedenis vwo 2005-II

havovwo.nl

bron 3

Deze prent uit 1832 is gemaakt naar aanleiding van het rapport van de 'Sadler's Select Committee', waarin de kinderarbeid in Groot-Brittannië vergeleken wordt met slavernij. Sir Robert Peel (de naam op de katoenbaal links) was zelf katoenfabrikant en wordt later premier van Groot-Brittannië

Vertaling (van links naar rechts):

“Waarom heb je de spoel laten vallen, jij kleine boef?”

“Mijn vingers waren zo koud, dat ik het niet meer kon houden. Oh lieve hemel, maak mij alstublieft niet dood, au, mijn rug, vergeef mij alstublieft”.

“Aan het werk jullie duivels of ik hak jullie in tweeën!”

Eindexamen geschiedenis vwo 2005-II

bron 4

Fragment uit de roman 'Mary Barton, A tale of Manchester life', door Elizabeth Gaskell, die verschijnt in 1848. Zij baseert haar romanpersonages op haar ervaringen met textielarbeiders en hun gezinnen die zij ontmoet bij haar vrijwilligerswerk in de jaren 1842-1843

1 Onder hen was John Barton. Zijn ouders hadden het moeilijk gehad; zijn moeder was
2 gestorven door een totaal gebrek aan eerste levensbehoeften. Hijzelf was een hardwerkende
3 arbeider en daarom tamelijk zeker van werk. Maar hij gaf telkens al zijn geld uit, met het
4 vertrouwen van iemand die geloofde dat hij altijd in staat zou zijn zijn eigen geld te
5 verdienen. Toen op een dinsdagochtend zijn baas plotseling failliet ging en iedereen op de
6 fabriek met de mededeling dat mijnheer Hunter ermee stopte, werd ontslagen, had Barton
7 slechts een paar shilling achter de hand. Maar hij vertrouwde erop dat hij ergens anders wel
8 weer aan de slag kon en dus ging hij, voordat hij weer naar huis ging, urenlang op zoek naar
9 werk, van de ene fabriek naar de andere. Maar bij elke fabriek was de slappe tijd zichtbaar;
10 bij de ene was werktijdverkorting ingevoerd, bij de andere werden mensen ontslagen en
11 Barton bleef wekenlang zonder werk en leefde op krediet.
12 Juist toen werd zijn zoontje, zijn oogappel, het brandpunt van al zijn liefde, getroffen door
13 roodvonk. Ze sleepten hem door de crisis, maar zijn leven hing aan een zijden draadje.
14 Alles, zo zei de dokter, hing af van goede en overvloedige voeding om het door koorts
15 uitgeputte ventje weer op krachten te brengen. Belachelijk! Zelfs met het simpelste eten in
16 huis was nog niet één klein maal te bereiden. Barton probeerde eten te kopen op de pof (=op
17 krediet), maar de rek was er uit bij de kleine kruideniers, die het nu op hun beurt ook
18 moeilijk hadden. Hij bedacht dat het geen misdaad zou zijn om te stelen en hij zou ook
19 gestolen hebben, maar hij zag er geen kans toe in de paar dagen waarin het kind
20 wegwijnde. Zelf uitgehongerd, aan de rand van dierlijke roofzucht -maar deze lichamelijke
21 pijn was niets vergeleken met de angst om zijn kleine knul, die hem ontglipte- stond hij bij
22 een van die etalages waarin alle mogelijke luxe etenswaren waren uitgestald: hertenbout,
23 kaas, bakken met pudding; het water liep de eenvoudige voorbijganger in de mond. En uit
24 deze winkel kwam mevrouw Hunter! Ze stak de straat over naar haar rijtuig, gevolgd door
25 de winkelier, die was beladen met aankopen voor een feest. De deur werd snel dichtgeklapt
26 en ze reed weg. Barton keerde naar huis terug met een bitter gevoel van woede in zijn hart.
27 Thuis kwam hij er achter dat zijn enige jongen was gestorven.

Korte tijd later overlijdt ook de vrouw van John Barton. Hij blijft alleen over met zijn dochter Mary. Hij besluit te strijden voor een rechtvaardiger wereld en hij wordt actief in de vakbeweging. Daarin gaat hij zelfs zo ver dat hij de zoon vermoordt van de rijke, onrechtvaardige fabrikant Carson. Zijn dochter Mary, die verliefd was op deze zoon, realiseerde zich net dat een verbintenis tussen twee personen uit verschillende klassen ongewenst was.

■ Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam

bron 5

In 1964 vertelt generaal Vo Nguyen Giap, naaste medewerker van Ho Chi Minh en oprichter van de Vietminh, het volgende over de historische betekenis van de slag bij Dien Bien Phu

- 1 De overwinning bij Dien Bien Phu was niet alleen een grote overwinning voor ons volk,
- 2 maar werd door de socialistische landen als hun overwinning gezien. Ze werd beschouwd
- 3 als een grote overwinning van de zwakke en kleine landen die momenteel strijd voeren voor
- 4 hun vrijheid en onafhankelijkheid tegen imperialisme en kolonialisme. Dien Bien Phu is de
- 5 trots van de onderdrukte volken, een grote bijdrage van ons volk aan de beweging voor
- 6 nationale bevrijding die na de Tweede Wereldoorlog zo aan kracht heeft gewonnen.
- 7 Dien Bien Phu betekende ook een grote overwinning voor de krachten van de vrede in deze
- 8 wereld. Zonder de overwinning zou de Conferentie van Genève niet zijn geslaagd en zou
- 9 evenmin de vrede in Indochina opnieuw zijn hersteld.

bron 6

Generaal Vo Nguyen Giap herinnert zich een gesprek met Ho Chi Minh in 1946

- 1 Op een dag vroeg oom Ho me hoe lang we Hanoi zouden kunnen vasthouden als de vijand
- 2 de oorlog zou uitbreiden naar het Noorden. “Een maand misschien”, zei ik tegen hem. “En
- 3 hoe zit het met andere steden?”, vroeg hij. Ik antwoordde hem: “Die kunnen we makkelijker
- 4 vasthouden”. “En het platteland?”. Ik antwoordde hem onmiddellijk: “Dat kunnen we zeker
- 5 vasthouden”.

bron 7

Tegen het einde van de Vietnam-oorlog ontdekken Amerikaanse soldaten het archief van een Vietcong-eenheid in Zuid-Vietnam. Het bevat korte biografieën van leden van de eenheid, zoals van Ngo Rim

- 1 Mijn ouders waren arme boeren. Ik ging tot mijn dertiende naar de dorpschool, die ik
- 2 verliet om mijn familie te helpen. Ik werkte als bediende tot mijn zestiende, toen werd ik lid
- 3 van de militie die het dorp beschermde. Ik verspreidde pamfletten, stond vijf keer op wacht
- 4 toen mijn eenheid een ‘strategic hamlet’ (=een versterkt dorp) vernietigde; ik stond zeven
- 5 keer op wacht terwijl er vergaderingen werden gehouden; ging naar het districtsleger om
- 6 een taak op me te nemen in het dorp Thanh Phu; op 20 juli 1963 hielp ik mee met een
- 7 blokkade terwijl mijn eenheid een vijandelijke patrouille onderschepte en aanviel, die
- 8 onderweg was om mensen te ronselen en te dwingen om een ‘strategic hamlet’ te bouwen.
- 9 Daarna meldde ik me als vrijwilliger voor deze eenheid en werd ik opgeleid door de
- 10 Provinciale Genie Eenheid.

bron 8

Tijdens de verkiezingsstrijd in 1964 legt president Johnson in New Hampshire de volgende verklaring af over eventuele bombardementen op Noord-Vietnam

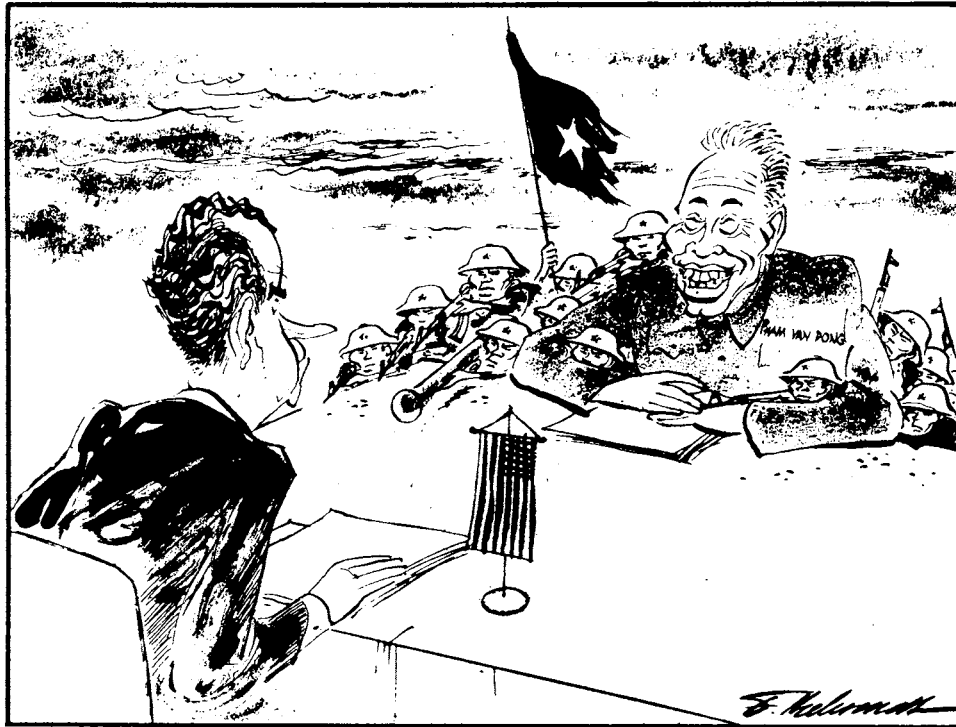
- 1 Men heeft mij geadviseerd onze vliegtuigen met bommen te laden, en die boven bepaalde
- 2 gebieden te laten vallen. Het gevolg daarvan, denk ik, zou een uitbreiding en een escalatie
- 3 van de oorlog zijn en dat zou hierin resulteren, dat wij een groot aantal Amerikaanse
- 4 jongens een oorlog zouden laten uitvechten, waarvan ik vind dat hij door Aziatische
- 5 jongens gestreden moet worden, om te helpen hun eigen land te beschermen. En daarom heb
- 6 ik gekozen om de oorlog niet uit te breiden (...). De Republikeinen onder wie Richard
- 7 Nixon hebben allen op een goed moment de suggestie geopperd dat het misschien wel juist
- 8 zou zijn om zich in Vietnam tegen het Noorden te richten. Welnu, voordat men iemand
- 9 begint aan te vallen en een groot offensief onderneemt, kan men beter eerst in beschouwing
- 10 nemen hoe men gaat beschermen wat men al heeft.

Eindexamen geschiedenis vwo 2005-II

havovwo.nl

bron 9

Naar aanleiding van de vredesonderhandelingen in Parijs tussen de Verenigde Staten en Noord-Vietnam tekent Fritz Behrendt deze prent

Onderschrift:

Laten we over vrede praten.

Toelichting:

Links zit president Nixon, tegenover hem Pham Van Dong, de Noord-Vietnamese onderhandelaar bij de onderhandelingen in Parijs.

bron 10

Op 26 november 1969 publiceert de New York Times de volgende reacties van inwoners van New Goshen, een plaats in Indiana, nadat bekend wordt dat één van hun mede-inwoners betrokken was bij het bloedbad in My Lai

1 “Hoe kunnen jullie krantenmensen Paul David beschuldigen?”, vroeg Robert Hale, terwijl
2 hij bezig was met het bijschaven van een paar garagedeuren achter de biljartzaal die hij en
3 zijn vrouw hebben. “Hij kreeg bevelen. Hij moest doen wat zijn officier hem opdroeg.”

4 “Het enige wat ik Paul David verwijt is dat hij hierover tegenover iedereen op de televisie
5 praatte”, zei Dee Henry, die Hale hielp met de garagedeuren. “Dit soort dingen gebeurt in
6 een oorlog. Ze zijn er altijd geweest en ze zullen er altijd zijn. Maar pas sinds kort begint
7 iedereen de pers erover te vertellen.”

8 “Het is erg genoeg om mensen te moeten vermoorden, zonder anderen erover te vertellen”,
9 sprak hij, “dit soort zaken moet geheim worden gehouden.

Eindexamen geschiedenis vwo 2005-II

bron 11

Onderstaande regels zijn ontleend aan het liedje "I feel like I'm fixin' to die", van de Amerikaanse zanger Country Joe McDonald uit 1969

- 1 Kom op jullie, grote sterke mannen, Uncle Sam heeft jullie weer nodig
- 2 hij zit vreselijk in de knel daar in dat verre Vietnam
- 3 dus leg je boek weg en pak een geweer
- 4 we hebben vast een hoop plezier.

- 5 En het is een, twee, drie, waar vechten we voor?
- 6 Vraag het mij niet, het maakt mij niet uit
- 7 de volgende halte is Vietnam
- 8 en het is vijf, zes, zeven, doe de hemelpoort maar open
- 9 er is geen tijd je af te vragen waarom
- 10 hoera, we gaan er allemaal aan.

- 11 Kom op generaals, beweeg je snel, eindelijk komt je grote kans
- 12 erop af en pak die roden
- 13 want de enige goede communist is 'n dode
- 14 en je weet dat vrede alleen gewonnen wordt als we ze allemaal opblazen

- 15 Kom op Wallstreet, beweeg je snel, want dit is een party-oorlog,
- 16 je kunt veel geld verdienen door het leger te bewapenen
- 17 hoop en bid alleen, dat als ze de bom gooien
- 18 hij valt op de Vietcong.

- 19 Kom op, moeders uit het land, stuur je jongens naar Vietnam
- 20 kom op, vaders, aarzel niet en stuur ze weg, voordat het te laat is.
- 21 Jullie kunnen de eerste zijn in je wijk
- 22 die je zoon terugkrijgt in een kist.

Originele tekst

Yeah, come on all of you, big strong men, Uncle Sam needs your help again.
He's got himself in a terrible jam way down yonder in Vietnam.
So put down your books and pick up a gun, we're gonna have a whole lotta fun.

And it's one, two, three what are we fighting for?
Don't ask me, I don't give a damn, next stop is Vietnam;
And it's five, six, seven, open up the pearly gates,
Well there ain't no time to wonder why, whoopee! We're all gonna die.

Well, come on generals, let's move fast; your big chance has come at last.
Gonna go out and get those reds – the only good commie is the one who's dead
And you know that peace can only be won when we've blown 'em all to kingdom come.

Well, come on Wall Street, don't move slow, why man, this is war a-go-go
There's plenty good money to be made by supplying the Army with the tools of the trade
Just hope and pray that if they drop the bomb, they drop it on the Viet Cong.

Well, come on mothers throughout the land, pack your boys off to Vietnam.
Come on fathers, don't hesitate, send 'em off before it's too late.
You can be the first ones in your block to have your boy come home in a box.